

Pronumele de întărire și posesiv

Discipline umaniste - Limba română

www.enciclopul.ro

În afară de pronumele personal, reflexiv și de politețe, mai există două tipuri de pronume/adjective pronominale cu forme personale – cele de întărire și posesive. În limba curentă, categoria pronumelui de întărire a dispărut, fiind folosit exclusiv ca adjectiv pronominal. În plus, în Gramatica de Bază a Limbii Române, și categoria pronumelui posesiv dispăre, structurile de tipul „al meu”, considerându-se compuse din pronume semiindependent și adjectiv pronominal posesiv. Totuși, în programă și în manuale este păstrat pronumele posesiv.

1 Adjectivul pronominal de întărire

Adjectivul pronominal de întărire are rolul de a evidenția regentul. Formele acestuia sunt:

Persoană, număr Gen, caz	Masculin N, Ac., G., D.	Feminin N., Ac.	Feminin G., D.
I, sg.	însumi	însămi	însemi
II, sg.	înșuți	însăți	înseți
III, sg.	înșuși	însăși	înseși
I, pl.	înșine	însene	însene
II, pl.	înșivă	însevă	însevă
III, pl.	înșiși	înseși/insele	înșiși/insele

Aceste forme pronominale sunt compuse din două componente – pronumele personal arhaic însu(l)/însa/înși(i)/înse(le) și particula finală, corespunzătoare pronumelui reflexiv în dativ.

Atenție! Formele adjectivului pronominal de întărire sunt deseori confundate între ele, ducând la dezacorduri. Cele două componente indică simultan distincție de:

- (a) Gen – „însu-”, „înși-” pentru genul masculin, în raport cu „însă-”, „înse-” pentru feminin;

- (b) Număr – „însu-”, „însă-”, „înse-” pentru singular, în raport cu „înși-”, „înse-” pentru plural. De asemenea, avem terminațiile: „-mi”, „-ți”, „-și” pentru singular în raport cu „-ne”, „-vă”, „-și” pentru singular. Se remarcă identitatea de formă între persoana a III-a singular, genitiv-dativ și persoana a III-a plural, toate cazurile – „înseși”;
- (c) Caz – „însă-” pentru nominativ-acuzativ, în raport cu „înse-” pentru genitiv-dativ. Distincția de caz apare doar la feminin, singular, motiv pentru care la acordul în caz apar dificultăți. (ex. „ție *însăți”, în loc de „ție înseți”).
- (d) Persoană – este distinsă doar în funcție de componentele reflexive – „mi”, „ne” – persoana I, „ți”, „vă” – persoana a II-a, „și” – persoana a III-a. La persoana a III-a plural, feminin, sunt două forme acceptate. Forma pronominală „înseși”, formă omonimă gramaticală cu persoana a III-a singular, feminin, genitiv-dativ, respectă regulile de formare și nu cere o topică specifică (înseși fetele, fetele înseși), spre deosebire de forma „însele”, care folosește particula „-le” (a pronumelui personal) și se folosește cu precădere în postpoziție (fetele însele).

Particularități sintactice:

Fiind folosit doar ca adjectiv pronominal, forma de întărire are doar funcția de atribut adjectival. Totuși, se întâlnesc două situații distincte:

- (a) Enciclopii înșiși_{AA} rezolvă problemele. Aici „înșiși” se poate înlocui cu adverbul „chiar” sau cu adjectivul „singur” în antepoziție – „Chiar enciclopii rezolvă problemele.”, aceste înlocuiri fiind frecvente la vorbitorii care ezită la acordarea adjectivului pronominal de întărire.
- (b) Adjectivul de întărire are valoare reflexivă, indicând o identitate de referent. De exemplu – „Andrei_A se bazează pe el_B”, unde cele două centre de grupuri nominale au referenți diferiți – A vs. B, spre deosebire de „Andrei_A se bazează pe el_A însuși_A”, unde „Andrei” și „pe el” sunt coreferențiali. Înlocuirea prin „chiar” nu păstrează sensul coreferențial.

2 Pronumele și adjectivul pronominal posesiv

Pronumele posesiv este o formă pronominală personală care are rolul de a exprima posesia, evocând atât posesorul, cât și obiectul posedat. Adjectivul pronominal posesiv este o referință doar pentru posesor. Pronumele posesiv este format din două componente:

- Articolul posesiv-genitival „al”, care evocă obiectul posedat, având categoria genului (feminin – a, ale și masculin – al, ai), numărului (singular

– a, al și plural – ale, ai) și cazului (nominativ-acuzativ – a, al, ale, ai și genitiv-dativ – alor);

- Particula posesivă – care dă formele adjectivului pronominal posesiv, evocând posesorul. Are categoria genului (feminin – mea, ta, sa, mele, tale, sale, noastră, voastră, noastre, voastre și masculin – meu, tău, său, , mei, tăi, săi, nostru, vostru, noștri, voștri), numărului (singular – meu, mea, tău, ta, său, sa, nostru, noastră, vostru, voastră și plural – mei, mele, tăi, tale, săi, sale, noștri, noastre, voștri, voastre) și cazului (nominativ-acuzativ – mea, ta, sa, noastră, voastră și genitiv-dativ – mele, tale, sale, noastre, voastre, având distincție de caz doar formele de feminin).

Atenție! La persoana a III-a plural posesivul nu prezintă formă specifică. Structura echivalentă este cea cu pronumele personal „lor” – de ex. „cartea lor”. Această structură este echivalentă doar semantic, nu și morfosintactic. De comparat structurile „Cartea mea este pe masă.”, unde „mea” este adjectiv pronominal posesiv, atribut adjectival, caz nominativ și „Cartea lor este pe masă.”, unde „lor” este pronume personal, atribut pronominal genitival, caz genitiv. Aceeași situație apare la persoana a III-a singular, unde formele adjectivului pronominal de „său”, „sa”, „sale” concurează cu formele pronumelui personal „lui”, „ei”.

Articolul posesiv-genitival

Structura „al” este considerată articol posesiv-genitival, articol posesiv sau articol genitival, introducând un grup nominal în cazul genitiv – ex. „Am găsit_{GN}[un caiet_{GN}[al Mariei]_{Atribut}]_{CD}.” sau „Eu mi-am adus caietul, _{GN}[al Mariei]_S a rămas acasă.”

În Gramatica de Bază a Limbii Române (2016) aceste structuri pot fi în următoarele două situații:

- Marcă obligatorie a genitivului, fără funcție sintactică – atunci când leagă un grup nominal în genitiv cu funcție de atribut (Posesor) de centrul de grup. Exemplul inițial se tratează „Am găsit_{GN}[[un]_{Determinant} [caiet]_{Centru} _{GN}[al Mariei]_{Posesor}]_{CD}.”
- Pronume semiindependent „al”, cu funcție sintactică (chiar funcția grupului al cărui centru este) – atunci când este centru de grup nominal, cerând un adjunct la dreapta (motiv pentru care a primit denumirea de semiindependent). Exemplul dat era „Eu mi-am adus caietul, _{GN}[[al]_{Centru} [Mariei]_{Posesor}]_S a rămas acasă.”